

21. 11. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jak dál po přelomové změně v právní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob

Když byla s účinností od 1. ledna 2012 zavedena v České republice trestní odpovědnost právnických osob jakožto zcela nová forma korporátní odpovědnosti, vyvolal tento zásadní legislativní krok celou řadu otázek a pochybností. Ačkoliv od té doby již bylo zahájeno a vedeno trestní stíhání několika stovek právnických osob, neobjevila se prakticky žádná vážně míněná snaha tyto související koncepční otázky dále řešit, a to ať již formou doplnění právní úpravy anebo prostřednictvím příslušné metodiky ministerstva spravedlnosti či Nejvyššího státního zastupitelství. Nyní naopak dochází k tomu, že do značné míry přelomová novelizace stávajícího zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, provedená zákonem č. [183/2016](#) Sb., navíc vnáší do této oblasti další nejasnosti.

Rödl & Partner

Je nepochybné, že z pohledu právnických osob, a zejména pak obchodních korporací, se trestní odpovědnost jeví jako významné korporátní riziko systémové povahy, byť dosud velká část obchodních korporací toto systémové riziko zohledňuje a řeší buď zcela nedostatečně, anebo jej zcela pomíjí. V této souvislosti se pak nabízí otázka, zda do tohoto celkově neutěšeného stavu přinese skutečně zásadní změnu právě přijatá novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, která nabývá účinnosti od 1. prosince 2016. Ta totiž představuje na straně jedné podstatné rozšíření rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob, aby na straně druhé současně přinesla zdánlivě opačně působící přelomovou změnu, spočívající ve výslovně upravené možnosti právnické osoby se trestní odpovědnosti zprostit.

Rozšíření rozsahu trestní odpovědnosti

Obsahem původního vládního návrhu zákona, kterým měl být novelizován zákon o trestní odpovědnosti právnických osob ve stávajícím znění, byla především zásadní změna vymezení rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob, tj. vymezení okruhu těch trestných činů (zločinů nebo přečinů) podle zvláštní části trestního zákoníku, č. [40/2009](#) Sb., za které mohou být právnické osoby a potažmo tedy i obchodní korporace trestně odpovědné.

Namísto dosavadní tzv. výčtové metody, která je založena na taxativním výčtu cca 80 trestných činů, za které může být právnická osoba trestně odpovědná, bude nyní v ustanovení § 7 zákona nově vycházeno z metody vylučovací, jež vztahuje trestní odpovědnost právnických osob na zásadně všechny trestné činy upravené ve zvláštní části trestního zákoníku. V této souvislosti se výslovně vylučují z této trestní odpovědnosti pouze ty trestné činy, kterých se právnická osoba z podstaty věci nemůže pojmově dopustit, jako je například zabití, vražda novorozence matkou, účast na sebevraždě, rvačka a jiné.

Z této první velké změny tak pro korporátní praxi vyplývá to obecné systémové riziko, že se rozsah trestní odpovědnosti obchodních společností zcela zásadním způsobem rozšiřuje, a to ze stávajících

zhruba 80 možných trestných činů na v zásadě všechny trestné činy dle zvláštní části trestního zákoníku, s taxativně uvedenými výjimkami.

Možnost zprostit se trestní odpovědnosti

Co však lze považovat za nejpodstatnější změnu celé novelizace a v jistém směru i přelom v trestní odpovědnosti obchodních korporací, je zcela nové ustanovení § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, které bylo do návrhu vloženo v průběhu jeho projednávání v Poslanecké sněmovně.

Toto nové zákonné ustanovení totiž výslovně umožňuje, aby se právnická osoba trestní odpovědnosti zprostita, a to za podmínky, že se prokáže její vážně míněné preventivní působení před spáchaním trestného činu směřující k jeho účinnému zabránění. Podle shora citovaného ustanovení se totiž právnická osoba trestní odpovědnosti za trestný čin, přičítaný jí v důsledku jeho spáchaní fyzickou osobou v postavení statutárního orgánu nebo jeho člena, osobou ve vedoucím postavení oprávněnou za právnickou osobu jednat nebo vykonávat řídicí nebo kontrolní činnost anebo zaměstnancem při plnění pracovních úkolů, zprostití, „pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat“, aby spáchaní protiprávního činu těmito osobami zabránila.

V tomto směru jde nové ustanovení § 8 odst. 5 zákona výrazně nad stávající možnosti „zproštění“ se trestní odpovědnosti v případech protiprávního jednání zaměstnanců tak, jak to umožňuje stávající ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) zákona. Podle tohoto ustanovení se totiž právnická osoba mohla zprostit své trestní odpovědnosti tehdy, pokud orgány právnické osoby provedly taková opatření, která měly provést podle zvláštních právních předpisů nebo která po nich bylo možné spravedlivě požadovat, a zejména v této souvislosti provedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců a učinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Co dál po novele zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

V souvislosti s přijetím novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nyní prožíváme jakési *déja vu*, a tedy tak trochu bezprizorní situaci, která zde nastala po 1. lednu 2012 v souvislosti se zavedením trestní odpovědnosti právnických osob. Opět jsou totiž obchodní korporace bez jakékoli podstatnější přípravy a informační kampaně ze strany příslušných orgánů doslova vrženy do právní situace, se kterou vlastně nikdo až tak příliš nepočítal a která zjevně zaskočila i samotné ministerstvo spravedlnosti. Ačkoliv se ministr spravedlnosti nechal krátce po přijetí novely v Poslanecké sněmovně slyšet, že bude v blízké době připravena podrobná metodika k výkladu ustanovení § 8 odst. 5 zákona a k postupu orgánů činných v trestním řízení, tak prozatím o ní není nic konkrétního slyšet.

Bez ohledu na tuto skutečnost je však zřejmé, že nová úprava možného zproštění se trestní odpovědnosti ve své podstatě přináší zcela zásadní zlom v pojetí a významu *trestní compliance* v České republice, neboť jí jednoznačně dává právní oporu a zjevný praktický smysl. Umožňuje totiž, aby se obchodní korporace v případě obvinění z trestného činu mohla účinně hájit s poukazem na vyvíňující skutečnost, že v rámci svého funkčního *Compliance management systému (CMS)* vynaložila veškeré preventivní úsilí, které lze po ní spravedlivě požadovat, aby spáchaní protiprávního jednání ze strany svých zaměstnanců, popř. i členů statutárního, řídicího nebo kontrolního orgánu, účinně zabránila. V žádném případě přitom tato nová úprava neznámá ty důsledky, kterých se obávají a na něž poukazují i početní kritici tohoto zákonného ustanovení, tj. že by již pouhá existence obecného Compliance programu, Kodexu chování anebo Etického kodexu bez dalšího „zaručovala“ pro obchodní společnosti vyvinění se z trestní odpovědnosti. Je však zřejmé, že

v tomto směru bude třeba, aby se na základě zvláštní metodiky vydané ministerstvem spravedlnosti anebo Nejvyšším státním zastupitelstvím mohlo detailně posuzovat, zda právníckou osobou – obchodní společností přijatá systémová a operativní opatření v rámci preventivní *funkce compliance* skutečně naplnila podmínku stanovenou v ust. § 8 odst. 5 zákona.

Je samozřejmě otázkou, zda a do jaké míry se tohoto úkolu ministerstvo spravedlnosti anebo Nejvyšší státní zastupitelství zhostí. Jak přitom vyplývá z dostupných zdrojů, tak ministerstvo ani Nejvyšší státní zastupitelství v tomto směru, ohledně postupu státních zástupců ve věcech trestní odpovědnosti právníckých osob a výkladu klíčového ustanovení § 8 odst. 5 zákona, dosud příliš nepostoupily.

Shora popsany indierentní přístup odpovědných orgánů v České republice tak nadále zůstává, stejně jako před bezmála pěti lety, ve zjevném rozporu se zcela opačným příkladem přijetí a aplikace britského *Bribery Act* (2010), který upravuje trestní odpovědnost obchodních společností za korupční trestné činy. Britský protikorupční zákon totiž ve svém ustanovení čl. 9 výslovně stanovil, že ministerstvo spravedlnosti vydá k provedení zákona zvláštní metodiku o postupech a opatřeních, které mohou obchodní společnosti přijmout za účelem relevantního vyvinění se z trestní odpovědnosti, resp. jež budou z hlediska orgánů činných v trestním řízení akceptována jako opatření dostatečná a umožňující společnosti se vyvinut z případné trestní odpovědnosti za trestný čin fyzické osoby – zaměstnance. V této souvislosti je přitom významné, že účinnost nového zákona *Bribery Act* byla tehdy nakonec stanovena až na 1. červenec 2011, a to z důvodu, že ministerstvo spravedlnosti nestačilo včas vypracovat metodiku postupů k zamezení nebo zabránění trestného činu a musel tak být odložen původně předpokládaný termín účinnosti (1. duben 2011).

Takového systémového a odpovědného přístupu se však v České republice v nejbližší době zřejmě nedočkáme, takže nezbyvá, než se vytváření systému účinné prevence protiprávního jednání v rámci právníckých osob věnovat prozatím bez této metodické opory. V tomto směru tak zůstáváme na tenkém ledě, přičemž s ohledem na neujasněnou koncepci „*prevence*“ v zákoně o trestní odpovědnosti právníckých osob je v rámci interních opatření obchodních korporací společnosti zásadní otázkou, co lze po právnícké osobě ve vztahu k jejím zaměstnancům „spravedlivě požadovat“ tak, aby přijatá opatření účinně zabránila a zamezila spáchání trestného činu.

Pokud jde o konkrétní volbu opatření, jež mají zabránit trestné činnosti ze strany zaměstnanců společnosti, vznikají v tomto směru i další možné právní problémy. Tyto problémy jsou spojeny zejména s interními opatřeními směřujícími ke zvýšené kontrole a monitoringu zaměstnanců, tedy s tím druhem opatření, jež se mohou poměrně lehce dostat do rozporu s právy zaměstnanců na ochranu osobních údajů a soukromí. I tato okolnost dokládá, jak obtížné v praxi bude pro obchodní korporace prokázat, že jejich *preventivní (compliance) úsilí* splňuje nejen požadavky zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob, ale současně i to, že v ničem neporušuje práva a oprávněné zájmy třetích osob, zejména zaměstnanců.

JUDr. Pavel Koukal,

advokát, associate partner

[Rödl & Partner, advokáti, v.o.s.](#)

Platněřská 2
110 00 Praha 1

Tel.: +420 236 163 111

Fax: +420 236 163 799

e-mail: prag@roedl.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)